

STAN I PERSPEKTYWY POLSKIEJ GOSPODARKI RYBNEJ (LATA 2004–2013)

Jolanta Zieziula

Akademia Rolnicza w Szczecinie

Uniwersytet Szczeciński w Szczecinie

Streszczenie. Opracowanie ma na celu krótką charakterystykę polskiej gospodarki rybnej w okresie 2004–2007. Następnie, prezentuje ogólne założenia Narodowej Strategii Rozwoju Rybołówstwa (NSRR) i Program Operacyjny (PO) „Zrównoważony rozwój sektora rybołówstwa i nadbrzeżnych obszarów rybackich” na lata 2007–2013 w kontekście Wspólnej Polityki Rybackiej UE, jak również ekosystemowego podejścia do gospodarki rybnej. Niestety, priorytety w NSRR i w PO zostały różnie nazwane, co utrudnia ich porównanie. Po raz pierwszy jednakże występuje tendencja do wzmocnienia lokalnego kontekstu rozwoju rybołówstwa a PO zawiera nowe, ekosystemowe podejście. Nie wydaje się możliwe odwrócenie negatywnych tendencji w polskich połowach ryb ani zmniejszenie zależności przetwórstwa ryb od importu surowca do 2013 roku. Jednak, możliwa jest poprawa środowiska naturalnego ryb oraz konkurencyjności sektora, to ostatnie głównie dzięki inwestycjom podnoszącym jakość surowców oraz przetworów rybnych.

Słowa kluczowe: gospodarka rybna, podejście ekosystemowe, Narodowa Strategia Rozwoju Rybołówstwa, Program operacyjny „Zrównoważony rozwój sektora rybołówstwa i nadbrzeżnych obszarów rybackich” 2007-2013

WSTĘP

Od 2004 roku Polska jest członkiem Unii Europejskiej (UE) a polska gospodarka rybna podlega Wspólnej Polityce Rybackiej (WPR). Perspektywy działalności polskiej gospodarki rybnej zależą więc zarówno od zagranicznych uwarunkowań, jak i uwarunkowań krajowych.

Adres do korespondencji – Corresponding author: Jolanta Zieziula, Akademia Rolnicza w Szczecinie, Wydział Ekonomiki i Organizacji Gospodarki Żywnościowej, Katedra Międzynarodowych Stosunków Gospodarczych i Handlu Zagranicznego, ul. Żołnierska 47, 71-210 Szczecin, e-mail: Jolanta.Zieziula@e-ar.pl oraz: Uniwersytet Szczeciński w Szczecinie, Wydział Zarządzania i Ekonomiki Usług, Katedra Gospodarki Światowej i Transportu Morskiego, Zakład Międzynarodowych Stosunków Gospodarczych, ul. Cukrowa 8, 71-004 Szczecin, e-mail: jolanta.zieziula@wzieu.pl

Od 2004 do 2006 roku (z terminem realizacji do 2008 roku) polski sektor rybacki uzyskiwał finansowe środki z Instrumentu Finansowego Wspierania Rybołówstwa (tzn. FIFG) na restrukturyzację gospodarki rybnej w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego (SPO) Ryby 2004-2006 – zob. m.in. Zieziula [2004 b, 159–167; 2004 a, 103–110; 2003, 113–140; 2005]. Od 2007 roku do 2013 roku Polska może wykorzystywać środki z Europejskiego Funduszu Rybackiego – zob. m.in. Zieziula [2006, 53–59]. W obu przypadkach realizacja części zamierzeń wymaga dofinansowania z budżetu państwa i/lub udziału własnego beneficjentów.

Celem pracy jest próba oceny możliwości rozwojowych polskiej gospodarki rybnej w okresie najbliższych dziesięciu lat. Aby tego dokonać, w pierwszej kolejności trzeba poznać obecny stan polskiej gospodarki rybnej, a następnie kluczowe założenia programowe kształtujące polską gospodarkę rybną do 2013 roku..

STAN POLSKIEJ GOSPODARKI RYBNEJ W LATACH 2004–2007

Na polskie połowy składały się zarówno tzw. przemysłowe połowy morskie (bałtyckie i dalekomorskie) oraz połowy śródlądowe (głównie ryb hodowlanych). Występowały również połowy sportowo-rekreacyjne zwane wędkarskimi. Ich udział w połowach ryb morskich był bardzo niewielki¹. Większy, bo do 30% był udział wędkarstwa w połowach ryb śródlądowych (obliczono na podstawie danych z: Rynek Ryb... [2007 a, s. 13]).

Największą rolę w polskim rybołówstwie odgrywały połowy bałtyckie (zob. tab. 1). Uzasadnia to szersze ich omówienie.

Jak wynika z danych tabeli 1 i 2, w ostatnich latach nastąpił ilościowo znaczny (o 1/3) spadek połowów bałtyckich. Dominującym w tych połowach gatunkiem był szprot (63% w 2004 roku i 55% w 2006 roku), ale następował spadek połowów i wielkość połowów

Tabela 1. Polskie połowy w latach 2004–2007

Table 1. Polish fishing in 2004–2007

Wyszczególnienie	2004		2005		2006		2007		dynamika (2004 = 100)
	tys. ton	%	tys. ton	%	tys. ton	%	tys. ton	%	
Połowy ogółem	228,0	100	191,2	100	179,5	100	189,4	100	83
w tym:									
połowy morskie	173,5	76	136,3	71	125,6	70	132,9	70	76
bałtyckie	153,8	67	124,3	65	104,9	58	106,9	56	70
dalekomorskie	19,7	9	12,0	6	20,7	12	26,0	14	132
połowy śródlądowe	54,5	24	54,9	29	53,9	30	56,5	30	104

Źródło: Obliczono i zestawiono na podstawie Rynek Ryb [2007 a, 1 i 13].

Source: Calculated on the basis of Rynek Ryb [2007 a, 1 i 13].

¹I tak, w przypadku dorszy w latach 2007–2006 było to łącznie do 400 ton przypadających na prawie 120 tys. osób wędkujących [Radtke, Dąbrowski 2007, 6–7].

Tabela 2. Gatunkowa struktura polskich połowów bałtyckich
 Table 2. Species structure of Polish Baltic fishing

Gatunek ryb	2004		2005		2006		2007		dynamika (2004 = 100)
	tony	%	tony	%	tony	%	tony	%	
Szprot	96 658	63	74 383	60	55 946	53	59 313	55	61
Śledź	28 410	18	21 819	18	20 654	20	22 086	21	78
Dorsz	15 120	10	12 784	10	15 091	14	10 936	10	72
Stornia	8 798	6	11 148	9	9 430	9	10 665	10	121
Łosoś atlantydzki	82	*	110	*	107	*	90	*	110
Razem	149 068	97	120 244	97	101 228	96	103 090	96	69
Inne	4 737	3	4 097	3	3 655	4	3 783	4	80
Ogółem	153 805	100	124 341	100	104 883	100	106 873	100	69

* mniej niż 1% / less than 1%

Źródło: Obliczono i zestawiono na podstawie Kuzebki [2008 b, 9–11].

Source: Calculated on the basis of Kuzebki [2008 b, 9–11].

w 2007 roku stanowiła tylko 61% połowów szprota z 2004 roku! Zmniejszyły się również połowy śledzi, drugiego co do wielkości połowów gatunku ryb.

Powszechnie wiadomo, że połowy ryb bałtyckich (z wyjątkiem storni) są limitowane, ale tylko około połowa przysługujących polskim rybakom kwot połowowych na śledzia i szprota była wyłowiona. Jeśli chodzi o szprota, to działo się tak, pomimo, że w duńskich portach w ostatnim roku ceny skupu wzrosły o 30%. E. Kuzebki z Morskiego Instytutu Rybackiego stwierdził, że „Potencjał połowowy statków pelagicznych pozostałych po złomowaniu jest niewystarczający dla zapewnienia 100% wykonania limitów” – Kuzebki [2008 b, 9–10]. Rybacy z kolei podkreślają niską opłacalność połowów ryb pelagicznych, z powodu niskich wydajności połowowych oraz wciąż zbyt niskie ceny skupu (pomimo ich wzrostu w ostatnim okresie), w związku z bardzo silnym wzrostem cen paliw, podstawowego składnika kosztów połowów.

Co ciekawe, w polskich połowach dalekomorskich w 2007 roku w stosunku do 2005 roku nastąpił prawie trzykrotny wzrost połowów śledzi atlantyckich! (obliczono na podstawie danych z tab. 2, na s. 11, Kuzebki [2008 b]). Są one oferowane jako świeże schłodzone – zob. Północnoatlantycka Organizacja Producentów... [2008, 28], które chętnie skupowane są np. przez holenderską przetwórnę na Rugii (Niemcy), borykającą się z niedoborem śledzi do przetwórstwa – Karnicki [2007, 11].

Wiadomo, że śledzie bałtyckie nie mogą być wykorzystywane do wytwarzania wszystkich produktów (np. do solenia), ale prawdą jest także, że rybacy bałtyccy nie są w stanie dostarczać śledzi w wymaganych przez przetwórców terminach, a ponadto nie zawsze dostarczają śledzie świeże schłodzone odpowiedniej jakości – Karnicki [2007, 11].

Malejące połowy dorsza, tradycyjnie będącego ekonomiczną podstawą rybołówstwa bałtyckiego były wynikiem obostrzeń połowowych (w tym niższych kwot) oraz zamknięcia połowów (m.in. w lipcu 2007 roku) na Bałtyku Wschodnim. Kryzysowa sytuacja

w rybołówstwie dorszowym spowodowała dostosowawczą reakcję rybaków, w postaci znacznego wzrostu połowów storni².

Do 2007 roku znacznej redukcji, bo o 1/3, z 1243 w 2004 roku do 877 statków rybackich na koniec 2007 roku (o mocy połowowej mniejszej o 40%) uległa polska flota rybacka oraz odpowiednio zmalało zatrudnienie w rybołówstwie bałtyckim. Stało się to zgodnie z założeniami Sektorowego Programu Operacyjnego „Ryby” 2004–2006 – zob. m.in. Kuzebski [2007 a, 8–9; 2007 c, 5–7]. Armatorzy uzyskali godziwe rekompensaty za zezłomowane statki rybackie.

Sektor przetwórstwa rybnego był w latach 2004–2007 jedną z najszybciej rozwijających się branż przetwórstwa spożywczego w Polsce, pomimo tego iż zmalała (z 320 w 2004 roku do 279 w 2007 roku) liczba przetwórci – Kuzebski [2007 b, 8–9]. Rosła wielkość i wartość przetwórstwa rybnego, m.in. dzięki inwestycjom produkcyjnym i modernizacyjnym. Przetwórstwo w decydującym stopniu koncentrowało się na dostarczaniu przetworów rybnych na krajowy rynek, ale znacząco wzrosły dostawy na eksport (zob. tab. 3). Większość zakładów przetwórstwa rybnego zdobyła uprawnienia do handlu na rynku Unii Europejskiej i był to główny kierunek polskiego eksportu.

Największy udział w eksporcie miały przetworzone śledzie i łososie. Przetwórstwo, w tym przeznaczone na eksport, w coraz większym stopniu uzależnione było od importowanego surowca rybnego [Kuzebski [2007 b, 8–9; 2008 a, 4–6].

Importowano głównie filety rybne oraz mięso rybne. Rósł jednak import świeżych łososi norweskich oraz od 2005 roku mrożonej wietnamskiej pangii. Spadek połowów z jednej strony a rozwinięte moce przetwórcze i występujący popyt na przetworzone produkty rybne w kraju i zagranicą, w coraz większym stopniu uzależniają i mogą trwale uzależnić polskie przetwórstwo rybne (przeznaczone nadal głównie na zaspokajanie potrzeb krajowego rynku), od importowanych surowców. Jakże są zatem perspektywy polskiej gospodarki rybnej w najbliższych latach? Czy są możliwości odwrócenia negatywnych tendencji?

ZAŁOŻENIA NARODOWEJ STRATEGII ROZWOJU RYBOŁÓWSTWA W KONTEKŚCIE WSPÓLNEJ POLITYKI RYBACKIEJ

W 2005 roku przygotowano założenia Narodowej Strategii Rozwoju Rybołówstwa (NSRR) w Polsce – Kempczyński [2005, 5]. Określono w niej kierunki rozwoju sektora rybnego na lata 2007–2013. W związku z tym, że polska gospodarka rybną podlega ustaleniom wspólnej polityki rybackiej (WPR) Unii Europejskiej (UE), NSRR uwzględnia założenia WPR UE i wynikające z niej możliwości dofinansowania restrukturyzacji sektora rybnego w Polsce.

Do najważniejszych elementów strategii, przyjętej przez Komisję Europejską (KE) UE na lata 2007–2013 dla europejskiego sektora rybackiego, należy promowanie ekologicznego wymiaru rybołówstwa – Ruciński [2004, 10]. Trzeba tu podkreślić próbę połączenia ekonomicznej funkcji rybołówstwa z jego wymiarem ekologicznym. Jedną

---

²Zob. odnośnik 6. Kwoty połowowe na dorsza wynosiły w 2006 roku – 16 010 ton, w 2007 roku – 13 912 ton i w 2008 roku – 11 700 ton – zob. Karnicki [2008, 3].

Tabela 3. Polskie przetwórstwo, podaż na rynek krajowy, eksport i import rybny w latach 2004–2007
 Table 3. Polish fish processing, national market supply, export and import in 2004–2007

Wyszczególnienie	2004					2005					2006					2007	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
	j.m.	%	j.m.	%	j.m.	%	j.m.	%	j.m.	%	j.m.	%	j.m.	%	j.m.	%	dynamika (2004 = 100)
Przetwórstwo	tys. ton	300,7	100,0	341,9	100,0	391,7	100,0	421,1	100,0	140,0	11						
w tym:																	
filety świeże i mrożone	tys. ton	45,3	15,1	58,9	17,2	89,3	22,8	96,8	23,0	213,7							
ryby wędzone	tys. ton	33,5	11,1	52,1	15,2	64,3	16,4	70,8	16,8	211,3							
konserwy i przetwy	tys. ton	60,3	20,0	57,1	16,7	62,1	15,9	66,1	15,7	109,6							
marynaty	tys. ton	66,4	22,1	67,7	19,8	75,4	19,2	80,0	19,0	120,5							
Razem	tys. ton	205,5	68,3	235,8	69,0	291,1	74,3	313,7	74,5	152,6							
Pozostałe	tys. ton	95,2	31,7	106,1	31,0	100,6	25,7	107,4	25,5	112,8							
Podaż ryb konsumpcyjnych na rynek krajowy	tys. ton	443,9	100,0	416,5	100	448,1	100,0	459,8	100,0	103,6							
Eksport	tys. ton	126,9	100,0	207,2	100,0	208,9	100,0	212,9	100,0	167,8							
	mln euro	345,6	100,0	497,9	100,0	643,6	100,0	636,6	100,0	184,2							
w tym:																	
śledź	tys. ton	31,7	25,0	45,9	22,2	47,2	22,6	45,0	21,1	142,0							
łosoś	mln euro	56,3	16,3	85,9	17,2	94,4	14,7	92,5	14,5	164,3							
dorsz	tys. ton	11,7	9,2	22,1	10,7	27,7	13,2	27,5	12,9	235,0							
	mln euro	90,6	26,2	177,2	35,6	260,2	40,4	250,0	39,3	275,9							
	tys. ton	22,6	17,8	19,4	9,4	20,6	10,0	15,0	7,0	66,4							
	mln euro	77,1	22,3	78,0	15,7	89,7	13,9	73,5	11,5	95,3							
szprot	tys. ton	11,4	9,0	23,8	11,5	17,0	8,1	14,5	6,8	127,2							
	mln euro	4,7	1,4	8,4	1,7	10,1	1,6	8,6	1,4	183,0							

cd. tabeli 3

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Razem	tys. ton	77,4	61,0	111,2	53,7	112,5	53,9	102,0	47,9	131,8
	mln euro	228,7	66,2	349,5	70,2	454,4	70,6	424,6	66,7	185,7
Pozostate	tys. ton	49,5	39,0	96,0	46,3	96,4	46,1	110,9	52,1	224,0
	mln euro	116,9	33,8	148,4	29,8	189,2	29,4	212,0	33,3	181,4
Import	tys. ton	284,1	100,0	313,2	100,0	347,2	100,0	356,8	100,0	125,6
	mln euro	401,5	100,0	547,6	100,0	672,9	100,0	673,1	100,0	167,6
w tym:										
śledź	tys. ton	95,8	33,7	88,1	28,1	96,4	27,8	93,0	26,1	97,1
	mln euro	87,5	21,8	102,4	18,7	100,7	15,0	95,0	14,1	108,6
łosoś	tys. ton	29,5	10,4	42,5	13,6	54,6	15,7	56,0	15,7	189,8
	mln euro	84,7	21,1	147,0	26,8	214,6	31,9	205,0	30,5	242,0
panga	tys. ton	0,7	0,2	5,6	1,8	25,7	7,4	36,0	10,1	5 142,9
	mln euro	1,9	0,5	12,4	2,3	53,6	8,0	70,0	10,4	3 684,2
Razem	tys. ton	126,0	44,4	136,2	43,5	176,7	50,9	185,0	51,8	146,8
	mln euro	174,1	43,4	261,8	47,8	368,9	54,8	370,0	55,0	212,5
Pozostate	tys. ton	158,1	55,6	177,0*	56,5	170,5	49,1	171,8	48,2	108,7
	mln euro	227,4	56,6	285,8	52,2	304,0	45,2	303,1	45,0	133,3

* w tym: 31,4 tys. ton makreli i 31,5 tys. ton mintaja o wartości odpowiednio: 32,8 i 48,6 mln euro.

Źródło: obliczono i zestawiono na podstawie Rynek Ryb [2007 a, 25 i 27; 2007 b, 1, 18 i 27].

Source: calculated on the basis of Rynek Ryb [2007 a, 25 i 27; 2007 b, 1, 18 i 27].

z najważniejszych zmian w podejściu KE do sektora rybackiego jest dążenie do wzmocnienia jego kontekstu regionalnego i lokalnego. Dla obszarów nadmorskich, w których sektor rybacki odgrywa zasadniczą rolę, przewiduje się zestaw działań, odnoszących się m.in. do:

- poprawy infrastruktury rybołówstwa i akwakultury;
- wspierania działań społeczności lokalnych poprzez dofinansowanie wspólnych projektów;
- promowania dywersyfikacji działalności, głównie związanej z turystyką;
- wprowadzania na rynek produktów o silnie zaznaczonym charakterze regionalnym, także przez przyjęcie odpowiedniego systemu ich certyfikacji (tzw. produkty regionalne lub lokalne). Wymienione działania mają być przeprowadzane w oparciu o zaangażowanie społeczności lokalnych; a projekty mają mieć charakter kolektywny – Ruciński [2004, 10].

W UE doceniono potrzebę zwiększenia znaczenia akwakultury śródlądowej, szczególnie konieczność jej wsparcia strukturalnego. Podano również konkretne propozycje zmierzające do poprawy sytuacji ekonomicznej akwakultury poprzez dywersyfikację działań (zarówno poprzez wprowadzanie nowych gatunków ryb, jak i działalność niezwiązaną bezpośrednio z hodowlą ryb, taką jak sprzedaż bezpośrednia czy turystyka wędkarska), a także finansowe wsparcie działań mających na celu zwiększenie roli akwakultury ekologicznej – Ruciński [2004, 10; 2006, 12–14].

W strategii rozwoju europejskiego sektora rybackiego pozostawiono priorytet z realizowanego SPO Ryby 2004–2006, dotyczący dostosowania zdolności połowowej floty rybackiej do stanu dostępnych zasobów ryb. To oznacza kontynuację działań umożliwiających finansowo korzystne dla armatorów statków rybackich złomowanie (także w latach 2007–2013) oraz ograniczenie możliwości modernizacji statków rybackich wyłącznie do poprawy warunków bezpieczeństwa i jakości produktów – Ruciński [2004, 10].

W Narodowej Strategii Rozwoju Rybołówstwa (2005), opracowanej w Polsce na lata 2007–2013, zakłada się właściwe zarządzanie sektorem rybackim (7)³, czyli stworzenie polityki rybackiej zmierzającej do rozwoju sektora i zapewnienie wzrostu jego konkurencyjności (4), w tym w celu zapewnienia podaży ryb i przetworów oraz długookresowej równowagi rynkowej (2) między innymi poprzez: zrównoważoną eksploatację zasobów rybnych (1), zrównoważony rozwój akwakultury (3), uwzględniających wymogi ochrony środowiska, ze szczególnym uwzględnieniem środowiska wodnego (6) – zob. tab. 4. Dodatkowo eksponuje się rolę kapitału ludzkiego oraz terytorialny wymiar polityki rybackiej (5).

NSRR zakłada jak najlepsze wykorzystanie krajowych zasobów, w tym potencjału ludzkiego. Występuje sprzeczność pomiędzy priorytetem 4: Wzrost konkurencyjności sektora a priorytetami 1–3. W tych trzech priorytetach podkreślono znaczenie rozwoju zrównoważonego, a wiadomo, że w gospodarce rynkowej wzrost konkurencyjności odbywa się kosztem równowagi społecznej i biologicznej.

---

³W tym akapicie pogrupowałam wszystkie priorytety zgodnie z ich wewnętrzną logiką, podając w nawiasach numerację zgodną z NSRR (zob. tab. 2).

Tabela 4. Priorytety i działania w NSRR na lata 2007–2013 (wraz z planem finansowym)
 Table 4. Priorities and measures in NSRD 2007–2013 (including the financial plan)

	mln euro	%
Priorytet 1. Zrównoważona eksploatacja zasobów rybackich	150,0	18
Priorytet 2. Podaż i równowaga rynkowa	35,0	4
Priorytet 3. Zrównoważony rozwój akwakultury	64,0	7
Priorytet 4. Rozwój i konkurencyjność sektora	400,0	47
Priorytet 5. Kapitał ludzki oraz terytorialny wymiar polityki rybackiej	28,0	3
Priorytet 6. Ochrona środowiska, ze szczególnym uwzględnieniem środowiska wodnego	102,5	12
Priorytet 7. Właściwe zarządzanie sektorem rybackim	74,5	9
Razem	854,0	100

W nawiasach podano łącznie z prywatnym dofinansowaniem.
 Źródło: Narodowa Strategia Rozwoju... [2005].

EKOSYSTEMOWE ASPEKTY GOSPODARKI RYBNEJ

Od połowy lat 90. zarządzanie zasobami przyrody, bazuje na podejściu ekosystemowym. W komunikacie KE do Rady i Parlamentu Europejskiego pisze, że podejście ekosystemowe jest jednym ze sposobów realizacji założeń zrównoważonego rozwoju w trzech wymiarach, tj. ochrony środowiska, sprawiedliwości i spójności społecznej oraz dobrobytu (moim zdaniem należałoby raczej słowo dobrobyt zastąpić słowem rozwój) gospodarczego. Rybołówstwo jest jedynym sektorem gospodarki bezpośrednio zależnym od zdrowych ekosystemów morskich, więc odnosi największej korzyści ze zintegrowanej ochrony tych ekosystemów – Rola WPRyb... [2008, 3 i 5].

Jednym z celów rybackich programów operacyjnych przyjmowanych przez kraje UE jest stopniowe wprowadzanie ekosystemowego podejścia do zarządzania rybołówstwem w ramach tzw. zintegrowanej polityki morskiej. Oznacza to, przyjęcie konieczności działania międzysektorowego. Zintegrowane podejście ekosystemowe ma zapewnić ekosystemom morskim powrót do „zdrowego” stanu i jego utrzymanie, zapewniając podstawy produktywności zasobów rybnych w przyszłości – Rola WPRyb... [2008, 2, 3 i 5].

Głównym zadaniem zarządzania rybołówstwem jest zmniejszenie ogólnej presji połowowej do poziomu gwarantującego zrównoważenie. Instrumentami oddziaływania są długookresowe plany zarządzania zasobami ryb, w tym odbudowy zasobów do poziomu umożliwiającego maksymalne, ale zrównoważone połowy. Ponadto, zakłada się ochronę

„wrażliwych” siedlisk morskich oraz „wrażliwych” gatunków zabijanych przypadkowo podczas połowów. Do wprowadzania zintegrowanego podejścia ekosystemowego postuluje się wykorzystywanie funduszy unijnych, a zwłaszcza Europejskiego Funduszu Rybackiego – Rola WPRyb... [2008, 6].

Realizacja zintegrowanego podejścia ekosystemowego wymaga dokonywania oceny zmian całego ekosystemu, pod wpływem działań ludzi. Odbywa się to pod kątem zagrożeń dla najbardziej wartościowych funkcji, które zapewnia nam przyroda – zob. m.in. Węsławski [2008, 10–11]. Przy takim podejściu niezbędne jest określenie wartości ekosystemu. Wycenie podlegają przy tym nie produkty ekosystemu (np. ryby) ale jego funkcje (rybołówstwo).

Do kompleksowego i skutecznego podejścia ekosystemowego do gospodarki rybnej, niezbędne jest sporządzenie inwentaryzacji, czyli spisu z natury, w przypadku polskiego rybołówstwa bałtyckiego, wszystkiego co znajduje się w polskiej strefie ekonomicznej. Następnie, trzeba sporządzić plan zagospodarowania przestrzennego morza na podstawie którego będzie można podejmować racjonalne decyzje, w tym dotyczące zarządzania rybołówstwem. Należy przy tym pamiętać, że rybacy nie są jedynymi użytkownikami akwenów i terenów nadbrzeżnych.

Aby otoczyć opieką najcenniejsze pod względem przyrodniczym siedliska i chronić zagrożone gatunki organizmów morskich, państwa członkowskie UE, a w tym Polska, zobowiązały się wyznaczyć w swoich granicach specjalne obszary ochronne. Tak powstał projekt „NATURA 2000”. Zgodnie z tym programem do 2012 roku powstanie sieć łącząca obszary ochrony przyrody – szerzej na ten temat pisze m.in. Bałarzy [2008, 15–17].

Wspólna polityka rybacka wymaga od państw członkowskich ciągłych usprawnień w zarządzaniu rybołówstwem. Program NATURA 2000, zakłada pewne modyfikacje do niektórych praktyk stosowanych w gospodarce morskiej, zwłaszcza w rybołówstwie, w miejscach podlegających szczególnej ochronie. Postulowana ochrona obszaru, w ramach sieci NATURA 2000, nie wyklucza jego gospodarczego wykorzystania i mieści się w ramach filozofii zrównoważonego rozwoju. Jednakże, każdy plan lub przedsięwzięcie, które może w istotny sposób oddziaływać na obszar wchodzący w skład sieci, musi uprzednio być poddane ocenie skutków jego oddziaływania na efektywność ochrony danego obszaru. Akceptacja działań przynoszących mu szkody może być uzyskana wyłącznie w określonych przypadkach i pod warunkiem równoczesnego zrekompensowania szkód w innym miejscu.

Wyznaczając obszary chronione w strefie Morza Bałtyckiego i poza nim, kierowano się ich znaczeniem ekologicznym, biogeograficznym, ekonomicznym i społecznym, znaczeniem dla nauki, w skali międzynarodowej jak i krajowej, aktualnym stanem zachowania tych miejsc, jak i realnością wykonania postawionych sobie celów. Dodatkowo brano pod uwagę występowanie w tych rejonach zwierząt należących do gatunków uznawanych za rzadkie lub zagrożone, ilość drapieżców (ryb, ptaków i ssaków wodnych), a także współczynnik różnorodności biologicznej. Wyznaczone w polskiej strefie ekonomicznej obszary NATURA 2000 pokrywają swoją powierzchnią niemal cały pas wód przybrzeżnych i są to: Zalew Wiśłany, Zatoka Pucka, głazowiska Ławicy Słupskiej, Zalew Szeceński i Zatoka Pomorska.

W lutym 2006 roku Międzynarodowa Rada Badań Morza (ICES) i Niemiecka Agencja Federalna zajmująca się ochroną przyrody (BfN) zainicjowały projekt badań i rozwo-

ju „EMPAS” (Environmentally Sound Fishery Management in Protected Areas). Celem tego projektu jest opracowanie planów zarządzania rybołówstwem w poszczególnych miejscach NATURA 2000. EMPAS ma służyć jako projekt pilotażowy mogący dostarczyć wskazówek w wypracowywaniu planów i procedur w gospodarowaniu międzynarodowym rybołówstwem w nowo powstających obszarach ochronnych – szerzej na ten temat pisze m.in. Bałarzy [2008, 15–17].

Projektem EMPAS objęte są gatunki anadromiczne ryb (dwaśrodowiskowe, odbywające wędrówki, większość życia spędzają w wodach słonych, a na tarło wchodzi do rzek i strumieni – jesiotr, sieja wędrowna, troć, łosoś, parposz, aloza), których stada zostały mocno przełowione, a niektóre są nawet bliskie wyginięcia (jesiotr). Projekt zakłada porównanie wielkości połowów tych ryb w miejscach chronionych z wielkością połowów (tego samego gatunku, przy użyciu tego samego narzędzia połowowego) poza obszarami objętymi projektem NATURA 2000. Zadaniem projektu nie jest przeniesienie rybołówstwa poza miejsca sieci NATURA 2000, lecz kompleksowa ochrona, uwzględniająca także warunki panujące w rzekach i estuariach.

Niektóre techniki połowu mogą zmieniać (naruszać) strukturę dna morskiego, np. trawienie. Obszary piaszczystego dna nie są zagrożone, jednak obszary dna kamienistego stanowiące podłoże dla makroglonów (krasnorostów, brunatnic i zielenic), zapewniające schronienie wielu gatunkom drobnych zwierząt morskich, tworzą swoiste bałtyckie „rafy”, które należy chronić przed „wyrównaniem”. Jest to powód, dla którego jednym z zadań EMPAS jest „mapowanie dna” na dużą skalę w miejscach NATURA 2000.

Trudnym zadaniem jest ustalenie obiektywnych kryteriów dla określania momentu, w którym wpływ rybołówstwa jest na tyle znaczący, że narusza stabilność środowiska, zagraża siedliskom i poszczególnym hydrobiontom. Określenie tego punktu progowego musi być oparte na rzetelnej, udokumentowanej wiedzy. EMPAS ma to ułatwić i być swego rodzaju punktem odniesienia dla innych miejsc.

Realizacja projektu pozwoli na podanie wskaźnikowych gatunków zwierząt, aby określić, który rodzaj sprzętu połowowego bądź inne czynniki oddziałują niekorzystnie, na bytujące w morzu organizmy i zmieniają środowisko dna morskiego w sposób pogarszający jego stan. Ograniczenie negatywnego wpływu narzędzi połowu oddziałujących na strukturę dna, musi być uwzględnione w planach gospodarowania.

Powstaną mapy przedstawiające lokalizację nakładu połowowego z uwzględnieniem rodzaju narzędzi połowu, a także cech samego środowiska tj. rodzaju dna, obfitości ryb itp. w miejscach chronionych i poza nimi przy użyciu GIS (Geographic Information System). Dzięki temu łatwiej będzie można określić miejsca potencjalnych konfliktów rybołówstwa z innymi użytkownikami żywych zasobów morza, w granicach obszarów chronionych. Następnym krokiem będzie znalezienie rozwiązań, które doprowadzą do wyeliminowania lub zminimalizowania negatywnych efektów.

Jeżeli okaże się, że należy ograniczyć wielkość przyłowu organizmów nie będących obiektem ukierunkowanych połowów, to w oparciu o zebrane dane, zainteresowane strony będą musiały ustalić, czy i które z rozwiązań, takich jak użycie alternatywnych narzędzi połowu czy też przesunięcie nakładu połowowego w inne miejsca, doprowadzą do odnowy chronionych populacji i jakiego zakresu współpracy będzie wymagało skuteczne wprowadzenie tych środków.

ZAŁOŻENIA PROGRAMU OPERACYJNEGO „ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ SEKTORA RYBOŁÓWSTWA I NADBRZEŻNYCH OBSZARÓW RYBACKICH” NA LATA 2007–2013

Realizacja NSRR będzie odbywać się poprzez Program operacyjny „Zrównoważony rozwój sektora rybołówstwa i nadbrzeżnych obszarów rybackich” (Program Operacyjny... [2005]) (PO) na lata 2007–2013. Projekty, które mają być realizowane w ramach PO na lata 2007–2013 w ramach poszczególnych priorytetów (i przypisanych im działań), będą finansowane zarówno ze środków krajowych (publicznych i prywatnych), jak i ze środków unijnych, podobnie jak odbywało się to w SPO Ryb na lata 2004–2006 (Sektory Program Operacyjny... [2004]).

W samej nazwie PO „Zrównoważony rozwój sektora rybołówstwa i nadbrzeżnych obszarów rybackich” można dopatrywać się ekosystemowego podejścia do gospodarki rybnej a zwłaszcza do rybołówstwa oraz chowu i hodowli ryb. Współczesna cywilizacja oraz niektóre grupy użytkowników (np. rybacy) są silnie uzależnieni od jakości środowiska (w tym morskiego). Dlatego, jak już wcześniej podano, przemysłowa działalność gospodarza w przyrodzie została objęta nakazem przygotowywania Ocen Oddziaływania na Środowisko. Ma to zapewnić, że rozwój gospodarczy nie doprowadzi do zniszczenia przyrody – zob. m.in. Węslawski [2008, 10–11].

W PO na lata 2007–2013 ujęto pięć priorytetów, zgodnych z wymogami unijnymi. Są to: 1. Środki na rzecz adaptacji wspólnotowej floty rybackiej, 2. Akwakultura, rybołówstwo śródlądowe, przetwórstwo i rynek rybny produktów rybołówstwa i akwakultury, 3. Działania służące wspólnemu interesowi, 4. Zrównoważony rozwój obszarów zależnych od rybactwa, 5. Pomoc techniczna (zob. tab. 5).

Przeprowadzone przez Departament Rybołówstwa Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi konsultacje środowiskowe pozwoliły na określenie kilku osi rozwojowych, które mogą wspomóc alokację dostępnych środków finansowych. Ponad połowę preliminowanych funduszy postanowiono przeznaczyć na rozwój przetwórstwa. Na wspieranie akwakultury, zrównoważonego rozwoju obszarów nadmorskich, promocję i znajdowanie nowych rynków zbytu oraz modernizację i rozbudowę portów rybackich przewiduje się łącznie alokację około 28% środków – Kempczyński [2005, 5].

W PO na lata 2007–2013 w priorytecie 1. najważniejszym działaniem stać się mają modernizacja statków rybackich oraz wsparcie rybołówstwa przybrzeżnego. W priorytecie 2. zakłada się inwestycje w akwakulturze, w rybołówstwie śródlądowym, w przetwórstwie oraz w handlu rybami i ich przetworami. Z kolei w priorytecie 3. działania mają koncentrować się na ochronie ichtiofauny, na modernizacji i rozbudowie portów rybackich, promocji nowych rynków zbytu, a także na projektach pilotażowych (związanych z wdrażaniem nowych rozwiązań w gospodarce rybnej). Warte podkreślenia jest to, że po raz pierwszy rangę priorytetu (4) zyskały wysiłki osiągnięcia zrównoważonego rozwoju obszarów zależnych od rybactwa, co bez wątplenia wynika z ekosystemowego podejścia do gospodarki rybnej.

Najwięcej finansowych środków (aż 60% ogólnej kwoty w ramach PO na lata 2007–2013) przeznaczają się na priorytet 2: Akwakultura, rybołówstwo śródlądowe, przetwórstwo i rynek rybny. Jak wynika z danych zamieszczonych w tab. 5, aż połowa środków finansowych musi pochodzić ze środków prywatnych. W priorytecie 2. przewidziano aż

Tabela 5. Plan finansowy Programu operacyjnego „Zrównoważony rozwój sektora rybołówstwa i nadbrzeżnych obszarów rybackich” na lata 2007–2013
 Table 5. The financial plan of the Operational program „Sustainable Development of the Fisheries Sector and Coastal Fishing Areas 2007–2013”

	Ogółem		Finansowe środki publiczne				Prywatne			
			polskie		unijne					
	mln euro	[%]	mln euro	[%]	mln euro	[%]	mln euro	[%]		
Priorytet 1. Środki na rzecz adaptacji wspólnotowej floty rybackiej	136,4	9,8	27,3	20	105	77	132,3	97	4,1	3
1.1. Pomoc publiczna za trwałe zaprzestanie działalności										
1.2. Pomoc publiczna za czasowe zaprzestanie działalności										
1.3. Inwestycje na pokładzie statków rybackich i selektywność										
1.4. Rybołówstwo przybrzeżne na niewielką skalę										
1.5. Społeczno-ekonomiczne aspekty rekompensat dla celów zarządzania flotą										
Priorytet 2. Akwakultura, rybołówstwo śródlądowe, przetwórstwo i rynek ryb	833,4	59,6	66,7	8	350	42	416,7	50	416,7	50
2.1. Inwestycje na akwakulturę										
2.2. Wsparcie działań w obrębie środowiska wodnego										
2.3. Działania na rzecz zdrowia publicznego i zdrowia zwierząt										
2.4. Rybołówstwo śródlądowe										
2.5. Inwestycje w przetwórstwo i obrót										
Priorytet 3. Działania służące wspólnemu interesowi	181,8	13	36,4	20	140	77	176,3	97	5,5	3
3.1. Ochrona i rozwój ichtiofauny										
3.2. Porty rybackie										
3.3. Promocja i rozwój nowych rynków zbytu										
3.4. Projekty pilotażowe										
3.5. Modyfikacja i zmiana przeznaczenia jednostek rybackich										
Priorytet 4. Zrównoważony rozwój obszarów zależnych od rybactwa	200	14,3	10	5	70	35	80	40	120	60
4.1. Zrównoważony rozwój obszarów zależnych od rybactwa	46,7	3,3	11,7	25	35	75	46,8	100	0	0
Pomoc techniczna	1398,3	100	152,1	10,9	700,0	50,0	852,1	60,9	546,3	39,1
Razem										

Źródło: Program Operacyjny... [2005].., Source: Program Operacyjny... [2005].

pięć bardzo różnorodnych, niezwiązanych ze sobą, działań. Wynika to ze stałego dążenia do zmniejszenia ogólnej presji połowowej, zgodnie z ekosystemowym podejściem do gospodarki rybnej.

Ponad czterokrotnie mniej w stosunku do priorytetu 2., finansowych środków przeznaczono na drugi, pod względem znaczenia, jednodziałaniowy priorytet 4.: Zrównoważony rozwój obszarów zależnych od rybactwa. W tym przypadku aż 60% środków finansowych ma pochodzić ze środków prywatnych. Jest to zaskakujące, gdyż dbałość o zrównoważony rozwój jest ze swej natury domeną działań publicznych! Co więcej, udział polskich środków publicznych jest zaskakująco niski – stanowi 5% środków przeznaczonych na ten priorytet.

Niewiele mniej środków, niż na priorytet 4., zaplanowano na priorytet 3.: Działania służące wspólnemu interesowi. W tym priorytecie udział środków prywatnych jest marginalny. Zaskakująco duży jest w nich jednak udział środków unijnych. W priorytecie 3. wyodrębniono pięć działań. Analizując poszczególne działania, można zauważyć, że znalazło się wśród nich takie działanie (piąte), które ma wspomagać dalsze zmniejszanie zdolności połowowej polskich statków rybackich; z tego prawdopodobnie wynika duży udział w finansowaniu środków unijnych.

PERSPEKTYWY POLSKIEJ GOSPODARKI RYBNEJ W ŚWIETLE NARODOWEJ STRATEGII ROZWOJU RYBOŁÓWSTWA I PROGRAMU OPERACYJNEGO NA LATA 2007–2013

Z przykrością stwierdzam, że PO na lata 2007–2013 nie jest wewnątrznie spójny. Ponadto, porównując założenia NSRR i PO na lata 2007–2013, pragnę zwrócić uwagę, że brakuje spójności między nimi, co przejawia się w zupełnie innym nazewnictwie priorytetów i działań oraz w związanej z nimi alokacji środków finansowych. Na przykład obszar 6. z NSRR: Ochrona środowiska, ze szczególnym uwzględnieniem środowiska wodnego (102,5 mln euro) jest czymś innym niż 2.2: Wsparcie działań w obrębie środowiska wodnego z PO na lata 2007–2013. Może zawierać w sobie np. działanie 3.1 z PO na lata 2007–2013: Ochrona i rozwój ichtiofauny, ale także 2.1: Inwestycje w akwakulturę oraz 2.5: Inwestycje w przetwórstwo i obrót. Z innymi pojęciami z NSRR nie jest lepiej. Na przykład obszar 4: Rozwój i konkurencyjność sektora może odnosić się do każdego z działań (łącznie z 15.) w trzech pierwszych priorytetach PO.

Taki sposób podejścia utrudnia porównanie obu dokumentów, a w przyszłości ocenę stopnia realizacji NSRR poprzez PO na lata 2007–2013! Na przykład na rozwój i konkurencyjność sektora przeznaczono w NSRR 46,8% finansowych środków, natomiast na pierwsze trzy priorytety w PO 2007–2013 – aż 85,1% publicznych środków (zob. tab. 4 i 5). Niepokój budzi dość przypadkowe ujęcie siedmiu wymienionych w NSRR zagadnień (priorytetów), bez uwzględnienia nadrzędności jednych, a podrzędności innych.

Ekosystemowe podejście do gospodarki rybnej znajduje wyraz w strategii rozwoju europejskiego sektora rybackiego, przyjętej do realizacji do 2013 roku przez KE UE. W NSRR w Polsce, przynajmniej deklaratorywnie, podejście to jest uwzględnione w priorytetach 7., 6., 1. i 3. (zob. tab. 4) a w PO w priorytecie 4 a ponadto można się doszukać ekosystemowego podejścia w priorytecie 2., zwłaszcza w działaniu 2.3 i 2.2 oraz

w priorytecie 3., działanie 3.1. Brak jest jednak jednoznacznych sformułowań, a priorytet 4. w NSRR zatytułowany „Rozwój i konkurencyjność sektora” wyraźnie przeczy ekosystemowemu podejściu, które w warunkach nadmiernej eksploatacji zasobów oraz znacznego zanieczyszczenia środowiska naturalnego praktycznie nie może zostać zrealizowany. Jednocześnie wszystko wskazuje, na to, że nie bierze się pod uwagę kosztów, które muszą zostać poniesione, aby zrekompensować szkody środowiskowe wynikające z działalności człowieka w sferze gospodarki rybnej..

Ponadto, powszechnie wiadomo, że do końca 2006 roku realizowany jest Sektorowy program operacyjny „Rybołówstwo i Przetwórstwo Ryb 2004–2006” (SPO Ryb 2004–2006) (Sektorowy Program... [2004]). Można by sądzić, iż punktem wyjścia do tworzenia NSRR i PO na lata 2007–2013 w Polsce był SPO Ryb na lata 2004–2006, jednakże nazwy priorytetów temu przeczą, co więcej bardzo utrudniają porównanie tego, co zaplanowano na lata 2007–2013 z tym, co już zostało wykonane w latach 2004–2006 – zob. Zieziula [2006, 53–59].

Nic nie wskazuje na to, aby do 2013 roku nastąpił znaczny wzrost połowów ryb bałtyckich przez polskie statki rybackie. Świadczą o tym między innymi takie fakty, jak utrzymanie w PO „Zrównoważony rozwój...” priorytetu 1. a w nim działań 1.1 i 1.2 przewidujących pomoc publiczną za trwałe i tymczasowe zaprzestanie działalności połowowej, jak też w priorytecie 3. działania 3.5 – modyfikacja i zmiana przeznaczenia statków rybackich. Znaczny rozwój rybołówstwa śródlądowego a w nim akwakultury też nie wydaje się być możliwy. W priorytecie 2 przewiduje się wprowadzenie inwestycje w akwakulturę (działanie 2.1) i rybołówstwo śródlądowe (działanie 2.4), ale w Polsce występują przecież naturalne ograniczenia dla rozwoju akwakultury.

Ważne wydaje się być wsparcie w ramach PO działania w obrębie środowiska wodnego (działanie 2.2) oraz na rzecz zdrowia publicznego i zdrowia zwierząt (działanie 2.3) nakierowanych na ochronę środowiska przyrodniczego człowieka podobnie jak ma to miejsce w priorytecie 3. ochrona i rozwój ichtiofauny (działanie 3.1). Jest to zgodne z ekosystemowym podejściem do gospodarki rybnej, które ma się dokonywać co już wcześniej podkreśliłam, dzięki priorytetowi 4. – zrównoważonemu rozwojowi obszarów zależnych od rybactwa. Do 2013 roku oznaczać to może, jeśli nie zmniejszenie, to co najwyżej utrzymanie polskich połowów na dotychczasowym poziomie.

Jeśli chodzi o wzrost konkurencyjności sektora rybackiego założony w NSRR, to będzie to możliwe tylko poprzez podnoszenie jakości dostarczanych ryb od etapu połowów. (priorytet 1. działanie 1.3 – inwestycje na pokładzie statków rybackich i ich selektywność) oraz projakościowe inwestycje w przetwórstwo i obrót (priorytet 2. działanie 2.5).

Należy mieć nadzieję, że sięgając po dostępne wsparcie finansowe armatorzy zainwestują w urzędnia do schładzania świeżego śledzia, aby móc sprzedawać wyższej jakości surowiec rybny i uzyskiwać wyższe niż obecnie ceny w skupie, co pozwoliłoby na wyławianie pełnych kwot połowowych śledzia. W przypadku podjęcia inwestycji w przetwórstwo szprota, w tym na cele paszowe, mogłyby one przyczynić się do zwiększenia połowów, aby w całości wykorzystać przyznane Polsce limity połowowe. Wysoka kapitałochłonność inwestycji, przy generalnie niskiej opłacalności połowów śledzia i szprota, każą jednak wątpić w realność tych inwestycji.

PODSUMOWANIE

1. W analizowanym okresie w polskich połowach największą rolę odgrywały połowy bałtyckie, chociaż ich udział w połowach ogółem malał. Ilościowo w połowach dominowały szprot i śledź. Nie wykorzystywano przy tym dostępnych kwot połowowych na te gatunki ryb, głównie z powodu niskiej opłacalności połowów, ale też w związku ze znacznym zmniejszeniem potencjału połowowego. Ograniczenia i zakazy połowów dorsza skutkowały częściowym przestawieniem się rybaków na połowy storni.
2. Przetwórstwo rybne rozwijało się bardzo dynamicznie, ale w coraz większym stopniu było uzależnione od importowanego surowca rybnego, w tym świeżych łososi norweskich. Dynamicznie rósł też eksport przetworów rybnych z Polski, zwłaszcza do krajów Unii Europejskiej.
3. NSRR na lata 2007–2013 uwzględnia założenia WPR UE, w tym promowanie ekologicznego wymiaru rybołówstwa z próbą pogodzenia go z funkcjami ekonomicznymi. Ekosystemowe podejście znalazło swój najpełniejszy wyraz w programie NATURA 2000, w ramach którego wyznaczone obszary chronione w strefie Morza Bałtyckiego obejmują prawie cały pas wód przybrzeżnych. Ochrona nie wyklucza gospodarczego wykorzystywania obszaru w ramach filozofii zrównoważonego rozwoju, lecz każde przedsięwzięcie wymaga oceny jego wpływu na środowisko przyrodnicze. Akceptacja działań przynoszących szkody jest uwarunkowana równoczesnym zrekompensovaniem szkód, np. w innym miejscu.
4. W NSRR podkreśla się właściwe zarządzanie i znaczenie rozwoju sektora rybackiego, jego wzrostu i konkurencyjności, w tym jak najlepsze wykorzystanie zasobów. W NSRR w trzech priorytetach (1., 2. i 3.) występuje hasłowo zrównoważony rozwój w kontekście: eksploatacji zasobów ryb (1.), rynku (2.) i akwakultury (3.) Można dopatrzeć się w nich ekosystemowego podejścia do gospodarki rybnej. Nie bierze się jednak pod uwagę kosztów związanych z ewentualnym rekompensowaniem szkód. Występuje sprzeczność pomiędzy priorytetami 1., 2., 3. w NSRR a priorytetem 4., gdyż rozwój i wzrost konkurencyjności sektora w sposób naturalny jest w gospodarce rynkowej osiąganym przy zakłóceniu równowagi społecznej i biologicznej. Niepokój budzi też dość przypadkowe ujęcie w NSRR siedmiu priorytetów, bez uwzględnienia nadrzędności jednych, a podrzędności drugich.
5. Realizacja NSRR powinna znajdować odzwierciedlenie i odbywać poprzez PO na lata 2007–2013. Niestety, zupełnie inne nazewnictwo priorytetów i działań oraz alokacja środków finansowych utrudniają porównanie obu dokumentów, a w przyszłości ocenę stopnia realizacji NSRR poprzez PO na lata 2007–2013. Pozytywnie można ocenić to, że w PO na lata 2007–2013 wzmocnieniu uległ lokalny i regionalny kontekst rozwoju rybołówstwa oraz pojawił się nowy priorytet (4.), dotyczący zrównoważonego rozwoju na obszarach zależnych od rybołówstwa.
6. Nie wydaje się, aby możliwe było do 2013 roku odwrócenie negatywnych tendencji w polskich połowach i zmniejszenie zależności polskiej gospodarki od importu surowca rybnego. Możliwa jest jednak poprawa stanu środowiska naturalnego. Konkurencyjność sektora może ulec poprawie, ale przede wszystkim dzięki inwestycjom podnoszącym jakość surowca rybnego i przetworów.

PIŚMIENNICTWO

- Bałarzy P. 2008. Spojrzenie chłodnym okiem na morskie obszary ochronne NATURA 2000, *Wiadomości Rybackie* 3–4 (162), s. 15–17.
- Karnicki Z. 2007. Czy warto? *Wiadomości Rybackie* 5–6 (157), s. 11.
- Karnicki Z. 2008. Kwoty na dorsza podzielone, *Wiadomości Rybackie* 1–2 (161), s. 3
- Kempczyński L. 2005. Narodowa Strategia Rozwoju Rybołówstwa na lata 2007–2013. *Wiad. Ryb.* 9–10 (147), 5.
- Kuzebski E. 2007 a. Redukcja polskiej floty rybackiej 2004-2006, *Wiadomości Rybackie* 3–4 (156), s. 8–9;
- Kuzebski E. 2007 b. Trzy lata po akcesji Polski do Unii Europejskiej – rybołówstwo i przetwórstwo ryb (część I), *Wiadomości Rybackie* 9–10 (159), s. 8–9.
- Kuzebski E. 2007 c. Trzy lata po akcesji Polski do Unii Europejskiej – rybołówstwo i przetwórstwo ryb (część II), *Wiadomości Rybackie* 11–12 (160), s. 5–7.
- Kuzebski E. 2008 a. Handel zagraniczny produktami rybnymi w 2007 roku – wzrost obrotów, *Wiadomości Rybackie* 3–4 (162), s. 4–6.
- Kuzebski E. 2008 b. Połowy w 2007 roku, *Wiadomości Rybackie* 1–2 (61), s. 9–11.
- Narodowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2007–2013. 2005. <http://www.nsrr.gov.pl/NSRR+20072013/> (dostęp 08.08.2008).
- Północnoatlantyckiej Organizacji Producentów sp z o.o. 2008. Reklama na okładce *Wiadomości Rybackich* 3–4 (162), s. 28.
- Program Operacyjny „Zrównoważony rozwój sektora rybołówstwa i nadbrzeżnych obszarów rybackich” na lata 2007–2013. 2005. <http://www.funduszeuropejskie.gov.pl/informator/npr2/po.htm> (dostęp 2008.08.04).
- Radtke K., Dąbrowski H. 2007. Połowy sportowo-rekreacyjne dorszy. *Wiadomości Rybackich* 7–8 (158), s. 6–7.
- Rola WPRyb we wprowadzaniu podejścia ekosystemowego do gospodarki morskiej. Komunikat Komisji do Rady i Parlamentu Europejskiego [SEK(2008) 449], KOM(2008) 187, Bruksela 2008, s. 2–6.
- Ruciński M. 2004. Przyszłość europejskiego sektora rybackiego. Początek debaty nad kształtem następcy funduszu FIG na lata 2007–2013. *Wiad. Ryb.* 5–6 (139), 10.
- Ruciński M. 2006. EFR a sprawa polska: jakie priorytety na lata 2007-2013, *Wiadomości Rybackie* 1–2 (149), s. 12–14
- Rynek Ryb. Stan i perspektywy. 2007 a. Analizy rynkowe 7, s. 1 i 13
- Rynek Ryb. Stan i perspektywy. 2007 b. Analizy rynkowe 8, 1, 18 i 27
- Sektorowy Program Operacyjny „Rybołówstwo i przetwórstwo ryb 2004–2006”. 2004. <http://www.arimr.gov.pl/index.php?id=7&id1=0&id2=0> (dostęp 2008.08.04).
- Węsławski J.M. 2008. Co to jest ekosystemowe podejście do eksploatacji morza?, *Wiadomości Rybackie* 3–4 (162), s. 10–11.
- Wiadomości Rybackie* 1–2 (161) 2008, tab. na s. 3.
- Zieziula J. 2003. Uwarunkowania i ocena perspektyw rozwoju polskiego rybołówstwa bałtyckiego i rybactwa śródlądowego w aspekcie członkostwa Polski w Unii Europejskiej, *Więś i Rolnictwo* Nr 3/2003, s. 113–140;
- Zieziula J. 2004 a. Możliwości i zagrożenia restrukturyzacji polskiej gospodarki rybnej z wykorzystaniem funduszu unijnego FIG. w: *Zeszyty Naukowe AR w Szczecinie* Nr 237, *Oeconomia* (43), s. 103–110;
- Zieziula J. 2004 b. Ocena procesu dostosowań polskiego rybołówstwa bałtyckiego do wspólnej polityki rybackiej Unii Europejskiej, *Acta Scientiarum Polonorum, Oeconomia* Nr 3(2) 2004, 159–167;

Zieziula J. 2005. Zmiany w polskiej gospodarce rybnej z perspektywy funkcjonowania we wspólnej polityce rybackiej Unii Europejskiej, w: *Kwestia agrarna w Polsce i na świecie, materiały konferencyjne*, SGGW, Warszawa.

Zieziula J. 2006. Polska gospodarka rybna w perspektywie lat 2007–2013, *Zeszyty Naukowe AR w Szczecinie* Nr 249, *Oeconomica* (45), Supplementum, s. 53–59.

SITUATION AND PERSPECTIVES OF POLISH FISHERY ECONOMY (2004–2013)

Abstract. The study aims at brief characterizing Poland's fisheries economy in the period 2004–2007. Then, general provisions of Fisheries Development National Strategy (NFDS) and Operational Programme (OP) „Sustainable development of fisheries sector and coastal fisheries areas” 2007–2013 in regards to the Common Fisheries Policy EU as well as ecosystem approach towards fisheries economy are presented. Unfortunately, priorities in the NFDS and priorities in the PO are differently named, and it is difficult to make any comparisons. For the first time, however, there is a tendency for the local context of fishery development to strengthen and the OP contains a new ecosystem approach. The priority concerning the sustainable development of areas that are dependent on fisheries appears. It doesn't seem possible to reverse the negative tendencies in Poland's fish catches as well as diminishing dependence of fish processing on imported raw materials till 2013. However, a natural environment (fish habitat) can be improved as well as fish sector competitiveness, the last one mainly due to investments improving quality of raw materials and fish products.

Key words: Fisheries economy, ecosystem approach, National Strategy of Fisheries Development, Operational Programme „Sustainable development of fisheries sector and coastal fisheries areas” 2007–2013

Zaakceptowano do druku – Accepted for print: 31.10.2008